

ELS RASTORS I LES SARROGES

Ramon AMIGÓ i ANGLÈS

Són noms de dues partides de terra del terme d'Ulldemolins, a la comarca del Priorat administratiu (província de Tarragona). Són uns noms amb un significat claríssim, com a noms comuns. Millor dit, la claredat la tenen els noms comuns d'on procedeixen aquestes dues paraules, que es van deformar ja fa molt de temps. Si els documents antics no ens haguessin donat la clau de l'enigma que contenen, no crec que se l'hagués pogut aïllar ni tan sols sota els microscopis dels millor etimòlegs. És un exemple de la importància que s'ha de concedir a l'examen de documentació arcaica quan es fa un aplec de noms de lloc, i del risc que es corre quan es fan hipòtesis etimològiques si no es disposa de testimoniats antics. En el cas que ara es tractarà, no són hipòtesis sinó certituds notariales de les èpoques passades que es diran.

Les terres conegudes pels *Rastors* són uns costers de pissarres, bastant inclinats, a la vora esquerra del riu de Vilanova, a l'extrem occidental del final de les muntanyes de Prades, amb un predomini d'avellaners de secà. El barranc que pren el nom de la partida baixa dels Segalassos. *Restos* -sense /r/ a la terminació i amb la vocal de la primera sil·laba convertida en /e/- es fa present per primera vegada en un llibre de les vàlues de l'any 1625. Abans d'aquell any, no s'ha vist la paraula començada per /R/, sinó per /A/, per /E/ i per /S/ i, una mica més tard, se l'ha trobada amb /H/. La manera de dir que es pot considerar genuïna la il·lustren els manuals notariales de 1398, *Açtors*, i de 1448, *Astors*. Això permet d'afirmar que el nom de les terres procedeix del nom d'un ocell de presa, que avui és desconegut al terme d'Ulldemolins, més gros que l'esperver. Des d'aquell any 1448 cap ençà, el nom ja queda deformat. La /A/ inicial no es torna a trobar, perquè es transforma en /E/ i en /S/, i fins i tot en /He/, el 1682; i també es fa fonèdica la /r/ de la terminació, una /r/ que reapareix tanmateix un cop el 1585: *Stors*. Que la paraula era aguda només es veu, una vegada perduda la /r/ de la terminació, quan es comença a fer servir l'accent gràfic; un notari de 1755 accentua: *Restós*.

El nom d'aquest ocellès incorporat a la toponímia és escàs en aquestes zones, però se l'ha vist, utilitzat en singular, a la *Font de l'Astor*, un terme rural -ara partida de terra que ja no es coneix per aquell nom sinó per partida del Terme de la Font- que correspon al terme municipal de Vilallonga del Camp (a l'extrem N del Tarragonès, tocant a l'Alt Camp, província de Tarragona). Només s'ha trobat el Pau de la Montoliva, de 80 anys, que sàpiga que havia estat la Font de l'Astor, perquè si més no un bocí d'aquell antic terme forma part de la seva hisenda.

A la Cadeneta, al terme municipal de Mont-ral (Alt Camp, província de Tarragona) i dintre les muntanyes de Prades, s'ha trobat *el mas del Resto*, en un document de 1670, segons comunicació d'Eugeni Perea, que ha inventariat l'onomàstica d'aquell terme. És probable que fos una paraula aguda i, en aquest cas, que procedís també del nom de l'ocell, com a Ulldemolins, però en singular. O que procedís del cognom o d'un renom de propietari, però en tot cas sempre hi hauria el nom de l'ocell al seu origen.

Les Sarroges, escrit així, s'ha trobat en un capbreu de 1589, per designar terres d'aquell terme d'Ulldemolins, situades no gaire lluny i a sol ixent de la vila, amb cereals, ametllers i alguns avellaners, cap a la banda de l'antic terme veí d'Albarca. El nom originari d'aquelles terres era *les Sorts Roges*, testificat sense vacil·lacions en els segles XIV i XV, un nom pres del color d'alguns rotlles de terra, vermelloso d'argila, al costat d'uns altres de grisos de pissarres. El pas cap a Sarroges es produeix durant el segle XVI. La primera vacil·lació es nota el 1500, quan l'escrivà deixa *Sort* en singular al costat de *Roges*, en plural. Una mica més tard, es troba el substantiu sense la /r/, enllaçat amb l'adjectiu: *Sotroges*. Després, el 1589, com ja s'ha dit, apareix Sarroges, una ortografia que persistirà, amb levíssimes variants, com per exemple Saroges, amb /r/ simple, el 1611, i Sarroiges, el 1862. Es pot afegir que, encara avui, a Ulldemolins, s'anomenen moltes Sorts tot a l'entorn de la vila.

MALNOMS D'AMPOSTA

La *Revista Amposta* corresponent al mes d'agost de 1993 va publicar una relació alfabètica de malnoms d'aquella vila, precedida d'una introducció firmada per Joan Salvadó, que és també el recol·lector de les malnominacions. El títol d'aquella introducció manifesta la temença que els malnoms no desapareguin, amb què es perdria -diu amb encert- un aspecte interessant del lèxic local. Joan Salvadó pot estar tranquil perquè la malnominació continua viva pertot i, si bé hi ha malnoms que es perden, també és cert que se'n creen de nous, sense parar, a les grans ciutats i tot.

La relació recopilada a Amposta conté 1.200 entrades, en total, segons es fa constar al final. És, doncs, una collita considerable en una vila que no deu anar gaire més enllà dels quinze mil habitants. Tanmateix, s'hi observa que una bona part dels noms figura en diverses variants: masculí, femení, i diminutiu novament masculí i femení, com en el cas de Borrim, la Borrima, Borrimet, la Borrimeta. I encara en alguna ocasió s'hi afegeix un plural: lo Coreano, la Coreana, lo Coreanet, la Coreaneta, los Coreanos; i també -però potser només una vegada- amb sis variants: lo Cranc, la Cranca, lo Cranquet, la Cranqueta, les Cranques, los Crancs.

Així i tot, encara que cada renom es limités a una de les versions, la llista resultaria important i digna d'ésser tinguda en consideració. Com passa sempre, hi ha malnoms que es troben una mica pertot: Bessó, Fideu, lo Pelut, Rata, Valent; i hi ha els que indiquen la professió: lo Cadirer, la Calcetera, lo Calciner; i la procedència: lo Cerverí, lo Malaguenyo, lo Masdenvergenc, lo Valencià. Però n'hi ha d'originals, o poc corrents: Enrique lo guapo, lo Juga brut, lo Tio Manuel que et veig, Míg pinso, lo Ole-con-ole, Quatre gotetes, Pou tancat, lo Trencapunts, i una colla d'altres.

R.A.